

Posudek diplomové práce Heleny Růženské

Komunikace neslyšících prostřednictvím SMS zpráv

U bakalářské práce kolegyně Růženské kladně hodnotím již volbu tématu a zaměření výzkumu. Bakalářská práce se věnuje problematice v dnešním kontextu aktuální: elektronické komunikaci. Zajímavé je i specifické zaměření na formální útvar SMS. Při srovnávání získaného materiálu, tj. většího množství formálně podobných textových struktur, by se se výzkum mohl zaměřit na jazykové prvky, jimiž se jednotlivé zprávy liší od sebe navzájem a celkově pak zprávy neslyšících uživatelů češtiny od slyšících mluvčích, i na fungování těchto komunikátů v každodenní komunikaci neslyšících. Tato analýza byla v práci provedena ovšem jen částečně (viz poznámky níže). Cíl práce studentka formuluje v úvodu jako „podchytit na základě analýzy tendence, kterými se vyznačuje psaná čeština neslyšících v SMS zprávách“ (s. 10). Mohu konstatovat, že tento celkem opatrný cíl byl dodržen, i když se domnívám, že na bohatém materiálu by bylo možné tendencí zachytit více a úvahy rozvinout více do hloubky. V následujícím textu si dovoluji položit kolegyni několik otázek, prosím, aby se při obhajobě soustředila zejména na zvýrazněné otázky (tučně).

V teoretické části studentka přehledným způsobem shrnuje poznatky o komunikaci a komunikačních kompetencích. Dále se věnuje vymezení komunikačních funkcí. Oceňuji, že na s. 36 v kapitole 5.3 autorka navazuje na teoretickou část a zkoumá komunikační funkci SMS zpráv, jejichž autorem jsou neslyšící. V dalších teoretických kapitolách se autorka stručně věnuje dalším tématům souvisejícím s problematikou. V kapitole o epistolárním stylu (2.4) cituje autorka dostupnou literaturu, která často řadí SMS zprávy právě do tohoto stylu. Zajímavé je i návazné sledování rysů epistolárního stylu u SMS neslyšících v kapitole 5.5. **Chybí mi však zde shrnutí, o čem analýza jednotlivých prvků epistolární formy (pozdrav, postskriptum apod.) vypovídá v celkovém kontextu práce.** Co se týče epistolárního stylu v dopisech českých neslyšících, i tam najdeme četné odchylky, viz tituly, které se objevují v seznamu literatury v této bakalářské práci (např. Macurová, 1995). Přemýšlela autorka také o tom, zda jazykové a formální odchylky v SMS zprávách odpovídají již popsaným odchylkám v epistolárním stylu textů neslyšících? Teoretická část, která shrnuje dosavadní výzkumy psané češtiny českých neslyšících, je napsána stručně a výstižně. Oceňuji zařazení kapitoly 4.3 Příčiny současného stavu psané češtiny neslyšících. Díky této kapitole v teoretické části zazní nejen typy chyb v psané češtině neslyšících, ale i zdůvodnění, proč jsou jazykové kompetence neslyšících často nedostačující.

Praktická část je analýzou získaného materiálu – konkrétních SMS zpráv. Za přínosné považuji rozdělení textových vzorků do dvou skupin, korpus CZTN a korpus SOUKR, jelikož se tak alespoň částečně oddělily texty oficiální a soukromé. Metodika sběru dat je účelná a je srozumitelně popsána v kapitole 5.1, včetně způsobu kategorizace respondentů a důvodů, podle nichž nebylo možné kategorizovat ještě jemněji z důvodu nedostupnosti některých dat. Na straně 32 autorka popisuje respondenty zařazené do korpusu SOUKR takto: „všichni autoři SMS ovládají český znakový jazyk (i když v různé míře)“. Uznávám tvrzení autorky, že zachycení přesné sluchové ztráty nebylo v jejich silách, přesto se zeptám, **zda ve vzorku respondentů bylo možno identifikovat takové, které bychom mohli označit jako „nedoslýchavé“, a zda jazykový styl jejich SMS zpráv nějak lišil od zpráv psaných „neslyšícími“, tj. např. větším používáním prvků mluvené češtiny, angličtiny apod.** (další rysy viz charakteristika stylu SMS zpráv v kapitole 3.1). Dále mne zaujala poznámka pod čarou č. 39 na straně 35 „v našem případě jsme analyzovali interkulturní komunikaci prostřednictvím SMS (tj.

pisatelé byli neslyšící, kteří adresovali své textové zprávy slyšícímu příjemci). **Není mi jasné, zda šlo vždy o interkulturní komunikaci?** Na straně 32 totiž autorka píše, že s prosbou o SMS „byli kontaktováni slyšící i neslyšící Češi“, tedy předpokládám, že ve vzorku byly i SMS zprávy od neslyšícího pisatele pro neslyšícího adresáta. Prosím o bližší vysvětlení. Dále by mne zajímal celkový počet sebraných SMS zpráv. V kapitole 5.1. jsem našla jen počet respondentů. Označování respondentů a získaných textových materiálů považuji za přehledné. Materiál je důkladný a jeho analýza velice svědomitá. Je ovšem škoda, že po tak důkladné analýze nebyla provedena stejně důkladná syntéza závěrů, ke kterým autorka došla. V dílčích kapitolách jsou texty analyzovány z různých úhlů pohledu a jen místy vychází z analýzy obecné tvrzení. V samotném závěru práce jsou pak tendence nastíněny na poměrně malém prostoru (co se týče rozsahu stránek i hloubky úvah). Jak autorka sama podotýká, bylo jejím záměrem stanovit jen určité tendence v psané češtině SMS zpráv českých neslyšících, nikoli ustálené charakteristiky (s. 35), proto i samotný název závěrečné kapitoly (6. Diskuse) evokuje otevřenost a určitou povrchnost autorčiných závěrů.

Kol. Růženská na s. 34 upozorňuje na to, že je obtížné stanovit v textech neslyšících, co je chyba. Tím spíše pak v SMS zprávách, kdy chyba může být překlep či může být použita intencionálně s cílem pobavit adresáta. Uvádí, že se ve svém vzorku nesešla s posledně jmenovaným typem chyb (chyba za účelem pobavení adresáta). Tento zajímavý závěr se objevuje překvapivě v kapitole Poznámka úvodem. Uvítala bych více podobných závěrů ve finálním shrnutí výstupů. **Na straně 42 autorka oproti svému tvrzení, že klasifikovat chybu je obtížné, do kategorie překlepů přidává slovo VÝSLEH. Z jakého důvodu se autorka domnívala, že jde o překlep a ne o jazykovou chybu označenou na s. 28 jako „komolení slov“?**

Na s. 36 v kapitole 5.3 zkoumá komunikační funkci SMS zpráv, jejichž autorem jsou neslyšící. V rámci kapitoly, která nabízí mnohé příklady jako doklady různé komunikační funkce SMS zpráv (sdělovací, direktivní, permisivní, koncesivní, interogativní), mne zaujalo vydělení samostatného typu „SMS s vánočním a novoročním přáním“. Není mi zcela jasné, proč autorka vydělila tento typ SMS jako samostatnou kategorii následně po příkladech textů s různými komunikačními funkcemi.

Kol. Růženská na s. 40 uvádí, že funkční dělení převzala z PMČ (2008). V kapitole 5.3 na s. 36 autorka konstatuje: „V obou korpusech se jako dominující jeví funkce sdělovací (neboli asertivní).“ Kapitola 5.4. je uvedena tvrzením „v obou korpusech SMS se uplatňuje zmiňovaná základní funkce komunikátu, tj. funkce dorozumívací, kdy cílem je dorozumět se. Podrobněji se k funkcím, které SMS neslyšících nesou, vyjadřujeme výše, v podkapitole 5.3.“ Kapitola 5.4 tedy odkazuje na funkce, které byly specifikovány v kapitole 5.3, mezi nimiž funkce dorozumívací zmíněna není. Prosím o stručné vysvětlení, jak tato tvrzení souvisí, případně z jakého pojetí funkcí autorka v kapitole 5.4 vychází (v PMČ dorozumívací funkce zmíněna není).

Již jsem zmínila, že práce postrádá více konkrétních závěrů a hlubších analýz, závěrem pak důkladnější shrnutí všech tendencí. Oba korpusy nabízí prostor pro srovnávání a pro detailní rozbor. To se týká například stylistické analýzy SMS zpráv, která se omezuje na vyjmenování částic, na charakterizaci adresáta, snahu o určení míry spontánnosti a připravenosti komunikace a na stručné konstatování na s. 41, že „SMS zprávy z korpusu CZTN mají oficiální ráz, (...). To se projevuje mj. na výběru lexika, klienti používají slova stylově neutrální (...). SMS zprávy z korpusu SOUKR (...) jsou soukromého rázu. Autoři těchto SMS je obvykle nepíší se záměrem zpřístupnit jejich obsah veřejnosti. Tento fakt s sebou přináší větší volnost ve vyjadřování.“ **Prosím o uvedení konkrétních**

rozdílů ve stylu textů z obou typů korpusu, např. co je míněno „oficiálním rázem“ či „větší volnosti ve vyjadřování“. Bylo toto rozdělení opravdu účelné – liší se texty v obou korpusech mírou **oficiality (jazykově a formálně)?** K dílčím závěrům dochází autorka průběžně, požádala bych proto o celkové shrnutí.

Co se týče formy, struktura bakalářské práce je uspokojivá, práce je přehledná a kapitoly logicky navazují. Stylisticky je práce na požadované odborné úrovni, dá se říct, že v kontextu podobných prací nadprůměrná. Nenalezla jsem takové stylistické problémy, které by bránily porozumění.

Dovolím si však požádat o vysvětlení této formulace na straně 35: „V neposlední řadě považujeme za relevantní faktor náhody, který je třeba vzít při analýze v úvahu. Neslyšící může totiž zvolit formu SMS ,jen tak‘.“ Nerozumím, co tím „jen tak“ autorka měla na mysli. Z pravopisného i typografického hlediska v pořádku, když nepočítáme překlepy, kterých není více, než je v podobné práci přípustné, nebo drobné chyby v interpunkci (s. 36: „Cílem pisatele je informovat CZTN o své objednávkě příp. o dalších doplňujících informacích“). S terminologií běžně užívanou v lingvistice nemá studentka problém. Zajímalo by mne, kde autorka čerpala při použití v mých očích nestandardního termínu „mluvenostní částice“ na s. 40? Občas se objevují drobné odchylky formálního charakteru, např. nejednotnost při citacích, kdy je většinou citovaný autor uváděn jen příjmením, ovšem někdy autorka použije i iniciálu křestního jména: „K. Šebesta (...) chápe...“ (s. 11).

Kromě otázek položených výše bych si dovolila položit ještě dvě další:

Na straně 27 autorka shrnuje specifické rysy textů psaných českými neslyšícími. Objevily se také v SMS zprávách? Pokud se autorka rozhodla tyto rysy nezkoumat a nezaměřovat se na jazykovou charakteristiku získaných textů, proč?

Na straně 29 autorka uvádí, že Šebková (2008) doložila výskyt lexikálního vyjádření specifických znaků. Zajímalo by mne, zda se podobný jev objevil i v SMS zprávách?

Závěr:

Základem bakalářské práce Heleny Růženské je analýza specifického textového útvaru – SMS zpráv. Metodologicky je práce na dobré úrovni, data jsou popsána přehledně, kategorizace je jasná. Práce i náročný sběr materiálu je dokladem autorčina zájmu o analyzovanou problematiku a výše popsané problematické oblasti nejsou na překážku celkovému přínosu práce. Tendence psané češtiny SMS zpráv českých neslyšících jsou ovšem spíše nastíněné, než do hloubky analyzované. Na sesbíraném materiálu by bylo možné zkoumat více jevů, např. jevy gramatické povahy, fungování těchto komunikátů v intra/interkulturní komunikaci českých neslyšících apod. Autorka se také mohla více zaměřit na rozdíl mezi oficiální a soukromou komunikací na základě vytvořených korpusů CZTN a SOUKR. Přesto práci pokládám za kvalitní a přínosnou jako výzkum dílčí oblasti psané češtiny neslyšících.

Práce splňuje požadavky kladené na bakalářskou práci a lze ji doporučit k obhajobě.

Radka Faltínová

17. 6. 2013

Návrh klasifikace: velmi dobře – výborně